

КАЗБАК

ӘДДЕБИЕТІ

1998 жылы
10 санында
жарыяланды

Несіпбек Айтұлы "Шыға шабатын жүйрік еді"

Мұқағали Мақатаев атындағы сыйлықтың және Қазақстан комсомолы сыйлығының иегері, халықаралық «Түріксой» поэзия фестивалінің лауреаты. Өмірден ерте кеткен белгілі айтыскер ақын, жазба жырдың да жақұтын терген ақын Ерік Асқаровтың артында асыл мұрасы қалды. Оны халқы әлі есінен шығарған емес, шығармайды да. Солтүстік Қазақсан Облысы М.Жұмабаев ауданы, Дүйсеке ауылында дүние есігін ашқан ақын, 44 жасында жол көлік апатынан қайтыс болды. Көзі тірі болса, биыл 55-ке толар еді. Ақының әріптестері, қаламдас достары ол туралы естеліктер, эсселерді көп жазды. Қазақ әдебиеті газетінің өткен санында ғана, мемлекеттік сыйлықтың иегері Несіпбек Айтұлының "Шыға шабатын жүйрік еді" атты Ерік Арқаров туралы мақаласы жарияланды. Сол мақаланы сайт оқырмандарына ұсынуды жөн көрдік.

Ақын Ерік Асқаровты алғаш рет жетпісінші жылдары жыр кешінде көрдім. Ол кезде студент едік. Көбінесе жыр кештерін біз ұйымдастыратынбыз. ҚазМУ-дың бас ғимаратындағы (қазіргі Өнер академиясы) үлкен залға жыр сүйер қауым сыймай кететін. Ұмытпасам, Ерік онда Алматыдағы Ленин көшесі бойындағы (қазіргі Достық) №2 әдебиетті тереңдетіп оқытатын мектептің түлегі болатын.

Мінберге ортадан жоғары, аққұбаша сұлу балаң жігіт көтерілді. Бұл кім? – дегендей, зал тына қалды. «Соңғы сөз» деген өлеңін оқыды. Өлең оқылып болғанда демін ішіне тартып тыңдап отырған жұрт ду қол шапалақтады. Өлең жұртқа қатты әсер етті. Ол кезде жас ақын атанып жүрген біздер соңымыздан шыққан бір серпінді таланттың дүбіріне құлақ түріп сүйсінген едік. Сондағы мектеп оқушысы Еріктің өлеңі мынау еді:

Шерлі заман келтірсе де толғағын,
Тәтті болмай, ащы болды тордағы үн.
Өтті шырқап,
Өтті бірақ айта алмай,
Талай Ақан, талай Мұхит соңғы әнін.

Бір халыққа тұлға болу оңай ма,
Сондай тағдыр бұйырыпты Абайға.
Барласа да арғы-бергі заманды,
Соңғы сөзін айта алған жоқ алайда.

Мұндас болып кәрімен де, жаспенен,
Қолын бастап жауға шапқан тасберен.
Махамбеттің соңғы сөзі кетті ғой,
Қапияда бақи болған баспенен.

Теңіздейін жата алмайтын шайқалмай,
Толқып-толқып тыным алды байқалмай.
Қара сөздің пайғамбары болса да,
Өтті Әуезов соңғы сөзін айта алмай.

Өрттей шарпып жүректерді жаңғырған,
Кәусар ойы сезім шөлін қандырған,
Ұлылар тек жырын емес,
Ұрпаққа
Айта алмаған сөздерін де қалдырған...

Жаңа талап Ерік осы тырнақалды өлеңімен-ақ жас ақындар легіне қосылып еді. Мектепті енді бітірген бозбаланың балғын қаламынан туған бұл өлең қазақ жырының шалқар айдынына қосылған мөлдір тамшыдай еді. Қаламы жүйрік, қалыптасқан ақынның туындысы секілді, көркемдік кестесін нақышты, айтар ойы салмақты осы өлең Еріктің жыр әлеміндегі төлқұжаты болды.

Сол жылдардан бастап Ерік әдеби ортаның ерке баласындай еркін басып жүрді. Қазақ драма театрында, баспаларда, Қазақстан Жазушылар одағында қызмет істеді. Ағалы-інілідей арамыз жақын болды. Соғыста тұтқынға түсіп, Түркістан легионында болған, «Сайран» деген бұркеншік атпен «Жас Түркістан» журналында қызмет еткен жерлес ақын ағасы, марқұм Хамза Абдуллинмен мені жақын таныстырған да Ерік еді. Хамза Мағжан өлеңдерін жатқа айтатын, ақындығы да ешкімнен кем емес дарынды кісі еді. Біз ол кезде тыйым салынған Мағжан өлеңдерін Хамза ағаның аузынан тамсана тыңдайтынбыз. Қайран Хамза, өмірі КГБ-ның бақылауында болып, бағы жанбай өтті өмірден! Мағжанның суретін де мен тұңғыш рет Хамза ағаның қолынан көрдім.

Ерік аса талантты еді. Әр жанрда жазды. М.Әуезов театрының кіші залында қойылған «Арманымның ақ құсы» дейтін тұңғыш спектаклінің тұсаукесеріне де шақырғаны есімде.

Сексенінші жылдардың ішінде Жазушылар одағында қызметте жүрген кезімізде жиі араласып, сырлас, сыйлас болдық. Алғашқы кітабы «Көгілдір» Жазушылар одағының М.Мақатаев атындағы сыйлығын алғанда қатты қуанып, қанаттанып жүрді.

Айтыстың алғашқы жылдары да биік деңгейге көтерілуіне Ерік те үлкен үлес қосты. Батыл айтудың, елдің көкейіндегі ойды шенеуніктердің шымбайына батыра айтудың шебері еді.

Астанаға көшіп келген жылдары да Ерік өндіре жазды. Ғабит Мүсіреповтің 100 жылдық тойында мүшәйраның бас жүлдесін алды. Қайсыбірін айтайын, қайда салсаң да қасқайып жарып шығатын қайран Ерік ойда жоқта көзден көшті. Өкінгенмен, өксігенмен, амал жоқ. Тағдыр өз дегенін істейді екен. Ерікті сағынған жылдар да жылжып созылып барады. Көзге қуаныш, көңілге жұбаныш – соңында қалған сом алтындай жырлары. Есіл Ерік өзі де соңғы сөзін айта алмай кетті. Оған соңғы сөзін айтуға өте ерте еді. Айтатыны да,

жазатыны да көп еді. Кемеліне келген, желмаядай желген шағында ғұмыр сапары көлік апатынан жол үстінде кілт үзілді. Қазақ жырының аспаны күңіреніп, Еріктің орны үңірейіп қалды.

Осы мен қайда асығам,
Түсінбедім.

Тулаған өр толқынның ішіндемін.

Өмірдің қайталанбас қас-қағымын,

Келеді жырымменен мүсіндегім, –дейді бір өлеңінде өз тағдырын өзі болжағандай. Зады, шын таланттар өз ажалын күні бұрын сезеді деген сөз рас шығар. Кім білсін?..

Ерік аз ғұмырында артына мол мұра қалдырды. Туған халқын, туған топырағын емірене, егіле жырлап өтті. Абайды пір тұтып, Мағжанға тағзым етті, Қасымды ардақтап, Мұқағалиға мұңын шақты, Тұманбайдың соңына ерді. Тірі болса ендігі қазақ жырының талай тойларын бірге тойлап, талай бәйге төбенің басында топырлап бірге жүрер едік. Тағдыр ол бақытты маңдайымызға жазбапты. Бізге бұйырғаны – өзіндей де, көзіндей де артында қалған жыр-мұрасы. Бұған да шүкір. Ақындарды шартты түрде «қыза шабатын» және «шыға шабатын жүйрік» деп екі топқа бөлуге болады. Ерік шыға шабатын саңлақ еді. Кім біледі, жүйріктігінен де болар, бізден қарасын үзіп, көкжиекте бұлдыраған сағымға араласып, мәңгі жеткізбейтін елеске айналып, шексіздікке сіңіп кете барды асыл Ерік...